
Perintöasetuksen soveltamisesta ennakkoratkaisun E.E. valossa

Tuulikki Mikkola

TIIVISTELMÄ

Kansainvälisissä perimystilanteissa sovellettavaksi tulee EU:n perintöasetus. Asetuksessa keskeiseksi liittymäksi on valittu perittävän kuolinhetkinen asuinpaikka. Käsitettä ei ole asetuksessa määritetty. Lakiviittauksella perittävä voi lukita sovellettavaksi tulevan lain kansalaisuusvaltionsa lakiin. Lakiviittauksella luonteeltaan liikkuvainen perittävä voi saavuttaa jäämistösuunnittelullista ennakoitavuutta. Lakiviittaus ei ole oikeuspaikkaa koskeva määräys, mutta lakiviittauksen tekemällä perittävä voi vaikuttaa siihen, missä hänen jäämistönsä tulee lopulta selvitetäväksi ja jaettavaksi.

Perintöasetuksen pääperiaatteet ovat sinänsä selvät, mutta yksityiskohtiin mentäessä on säädöksen soveltaminen osoittautunut eri jäsenvaltioissa haasteelliseksi ja asetuksesta on annettu jo useampia EUT:n ennakkoratkaisuja, joista artikkelissa tarkastellaan yhtä (C-80/19, E.E.). Ennakkoratkaisussa otetaan kantaa useisiin tärkeisiin perintöasetuksen soveltamista koskeviin kysymyksiin, kuten siihen, miten perintöasian kansainvälisyys määritetään eli missä tilanteissa perintöasetus tulee sovellettavaksi. Ratkaisussa otetaan myös perusteellisesti kantaa asetuksen asuinpaikka-käsitteen tulkintaan sekä lisäksi lakiviittaukseen ja sen olemassaolon arvioimiseen tilanteessa, jossa lakiviittaus on tehty ennen asetuksen soveltamisen alkamista eikä viittaus ole nimenomainen. Ratkaisun keskeisin anti on kirjoittajan mukaan asuinpaikka-käsitteen täsmentämisessä ja sen vahvistamisessa, että asuinpaikan määrittämisessä tulee nojautua asetuksen johdanto-osassa esitettyyn antaan sen 23–24 kappaleille normatiivista vaikutusta. EUT:n perusteluissa osoitetaan myös kappaleiden keskinäinen soveltamisjärjestys.

1 Johdanto

EU:n perintöasetuksessa¹ määritetään, minkä valtion viranomaiset ovat rajat ylittävissä perimysasiassa toimivaltaisia (mikä on asiassa toimivaltainen *forum*) ja minkä oikeusjärjestelmän lakia (*ius*)² asiassa sovelletaan. Asetuksen tarkoituksena on varmistaa, että toimivalta paikantuu yhteen oikeusjärjestelmään, joka ottaa perimystilanteen kokonaisvaltaisesti haltuun soveltaen jutun lakia (*lex causae*) lähtökohtaisesti kaikkeen jäämistöomaisuuteen siitä riippumatta, missä valtiossa omaisuus sijaitsee ja onko se luonteeltaan irtainta vai kiinteää.³ Tavoitteena on, että eri valtioissa ei olisi vireillä samaa asiaa koskevia menettelyitä. Säännökset reflektoivat pyrkimystä saattaa yhteen forum ja ius, jolloin perintöasiaa käsittelevä viranomainen soveltaa useimmissa tilanteissa omaa lainsäädäntöään (*lex fori*). Perintöön sovellettavaa lakia kutsutaan *perintöstatuutiksi*.

Ennen kuin asetuksen soveltaminen 17.8.2015 alkoi, ongelmana oli, että jokainen EU-valtio sovelsi rajat ylittävissä perimysasioissa omia kansallisesti sovellettavina olleita kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä. Sääntelyn kansallisuus puolestaan johti esimerkiksi siihen epätoivottavaan tilanteeseen, että perittävän oli vaikea ennakoida, mikä laki tulisi hänen jäämistönsä sovellettavaksi (ml. kysymys yhdessä valtiossa tehdyn lakiviittauksen tehokkuudesta muissa valtioissa) ja miten tietyssä valtiossa perimysasiassa annettu päätös sai tehokkuuden muissa sellaisissa valtioissa, joissa jäämistöön kuuluvaa omaisuutta sijaitsi. Perintöasetus auttaa jäämistösuunnittelussa, eikä perillisten tarvitse jäämistön selvittämisen ja jakamisen tarkoituksessa perehtyä eri maiden lakeihin ja asioida eri valtioiden viranomaisten kanssa. Asetuksessa on säännökset kansainvälisestä toimivallasta, sovellettavasta laista ja lakiviittauksesta. Asetuksessa säädetään myös EU-maassa annetun perimysasiaa koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta EU-maissa. Lisäksi asetuksella otettiin käyttöön eurooppalainen perintötodistus, jota perilliset (sekä testamentinsaajat, tes-

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 650/2012, annettu 4 päivänä heinäkuuta 2012, toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta. Tässä artikkelissa asetuksesta käytetään lyhennettä perintöasetus. Kirjallisuudessa asetukseen on viitattu myös nimellä Rooma IV, josta ks. E. B. Crawford – J. M. Carruthers: Speculation on the Operation of Succession Regulation 650/2012: Tales of the Unexpected. *European Review of Private Law* 2014, s. 847–878, s. 879.

² Kansainvälisessä yksityisoikeudessa käsitteiden ilmaiseminen latinaksi on erityisen tyypillistä, josta Heikki E. S. Mattila: Tieteen termipankki 17.3.2021: Oikeustiede: lakimieslatina, viitteineen ja sama: Latinet i den finländska juridiska litteraturen. *Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland* 3/2000, s. 269–322.

³ On kuitenkin huomattava, että perintöasetus tuntee suoraan sovellettavat säännökset (30 artikla), joilla viitataan omaisuuden sijaintivaltion kansainvälisesti pakottaviin säännöksiin. Ks. siviili- ja kauppaoikeuden alan Euroopan oikeudellisen verkoston verkkosivuilta tietosivut jäsenvaltioissa suoraan sovellettavista säännöksistä perimysasioissa: e-justice.europa.eu/content_restrictions_on_successions__special_rules-487-fi.do (käyty 3/2021).

tamentin toimeenpanijat ja jäämistön hoitajat) voivat hakea voidakseen todistaa asemansa ja käyttää oikeuksiaan toisessa EU-maassa.⁴

Perintöasetuksella on hyvät ja kunnioitettavat tavoitteet, mutta sen soveltamista ei ole kuitenkaan koettu kansallisissa tuomioistuimissa ongelmattomaksi. Tässä suhteessa on tärkeää, että kansallinen tuomioistuin voi ja tietyissä tilanteissa sen tulee Euroopan unionin ennakkoratkaisujärjestelmässä pyytää unionin tuomioistuimelta (EUT) EU-oikeuden tulkintaan liittyvää ohjetta. Ennakkoratkaisumenettely tulee tarpeelliseksi, kun kansallisessa tuomioistuimessa esillä olevassa asiassa nousee esiin uusi tulkintakysymys, jolla on merkitystä EU-oikeuden yhtenäisen soveltamisen kannalta, eikä aikaisemmasta oikeuskäytännöstä näytä olevan saatavissa uudenlaisen oikeudellisen tilanteen edellyttämää tietoa.⁵ EUT on antanut jo useamman ratkaisun perintöasetuksen tulkinnasta.⁶ Tätä kirjoitettaessa niistä viimeisin (asia C-80/19, E.E.) annettiin heinäkuussa 2020 ja se koski tapausta, jossa Liettuan kansalainen A oli avioitunut Saksan kansalaisen kanssa vuonna 2013. Puolisot olivat asuneet yhdessä Saksassa, jossa A vuonna 2017 kuoli. Avioitumisvuonnaan A oli tehnyt virallisen testamentin (notariaattitestamentin) Liettuassa.⁷ A:n poika E.E. (joka myös oli Liettuan kansalainen, mutta asui Saksassa) oli testamentin ainoa edunsaaja ja tämän ainoa perillinen. A:n jäämistö koostui lähes yksinomaan Liettuassa sijaitsevasta kiinteistöstä. Äidin poismenon jälkeen E.E. pyysi Liettuassa notaarilta perintöasian avaamista ja perintötodistusta. Notari kuitenkin hylkäsi pyynnöt vedoten siihen, että A:n asuinpaikka oli hänen kuollessaan ollut Saksassa, joten kansainvälinen toimivalta asian käsittelemiseen paikantui Saksaan. E.E. riitautti notaarin päätöksen ja asia eteni muutoksenhaun myötä Liettuan korkeimpaan oikeusasteeseen. Muutoksenhaun aikana A:n leski oli ilmoittanut, ettei hänellä ole vaatimuksia jäämistöä kohtaan ja esitti hyväksyvänsä sen, että perimysasia paikantuu Liettuaan.

Liettuan korkein oikeus päätti pyytää EUT:n ennakkoratkaisua useampaan kysymykseen, joista osa toimii tämän artikkelin sokkelina. Eräät notaarin toimivaltaa koskevat kysymykset rajaavat suoraan käsiteltävien asioiden ulkopuolelle. Sen sijaan keskityn ennakkoratkaisun valossa yhtäältä perintöasetuksen soveltamisalaan ja siihen kysymykseen, milloin perimystilanne on sillä tavalla kansainvälinen ja valtioiden rajat ylittävä, että se aktivoi perintöasetuksen soveltamisen. Tarkastelen artikkelissa myös asuinpaikka-käsitettä, joka on nostettu asetuksen keskeiseksi liittymäksi. Perimys näet paikantuu lähtökohtaisesti perittävän viimeiseen asuinpaikkavaltioon ja perimykseen tulee sovellettavaksi mainitun asuinpaikan

⁴ Ks. perintöasetuksen tavoitteista sen johdanto-osa 67 kohta. Myös mm. *K. M. Weiss – M. Bigler: Die EU-Erbrechtsverordnung – Neue Herausforderungen für die internationale Nachlassplanung aus Schweizer Sicht. Successio 2/2014, s. 163–193, s. 163–164.*

⁵ Ks. ennakkoratkaisujärjestelmästä tarkemmin esim. EUT:n verkkosivut: curia.europa.eu.

⁶ Aiemmin annetuista ennakkoratkaisuista ks. esim. *Tuulikki Mikkola: Katsaus EU:n tuomioistuimen perintöasetusta koskevaan oikeuskäytäntöön. Defensor Legis 1/2019, s. 20–27.*

⁷ Virallisen ja yksityisen (official/private) testamentin eroista Liettuan oikeudessa *Irina Gvelesiani: Testate Succession in the French and Lithuanian Legal Systems (Terminological Peculiarities). Academic Journal of Interdisciplinary Studies, June 2014, s. 218–221, s. 218–219.*

laki (4 ja 21 artiklat).⁸ Asuinpaikka on merkityksellinen liittymä myös (muussa) EU:n kansainvälisessä perheoikeudessa.⁹ Asuinpaikan määrittäminen on kuitenkin aiheuttanut ja aiheuttaa eri valtioissa tuomioistuimille paljon päänvaivaa, eikä siksi olekaan ihme, että myös ennakkoratkaisupyynnö E.E. sisälsi asuinpaikkaa koskevia kysymyksiä.¹⁰

Olen havainnut, että käytännössä kansainväliseen yksityisoikeuteen lukeutuvan asuinpaikka-käsitteen määrittämistä koskevat lähestymistavat voivat meillä olla täysin väärät. Melko yleinen käsitys on esimerkiksi se, että asuinpaikan voi jäämistösuunnittelun tarkoituksessa itse vaihtaa tekemällä muuttoilmoituksen. Perintöasetuksen asuinpaikassa kyse on kuitenkin objektiivisesti arvioitavasta tosiseikastosta, joka tarkoittaa sitä, että henkilö ei voi itse määrittää omaa kansainvälisen yksityisoikeuden mukaista asuinpaikkaansa. Eri asia on, että henkilö voi testamentissa tehdä lakiviittauksen ja valita perimykseseen sovellettavaksi kansalaisuusvaltionsa lain. Tässä suhteessa on huomattava, että perittävän lakiviittaus viittaa siis tietyn valtion perimyoikeudelliseen lainsäädäntöön, eikä lakiviittaus osoita, missä perittävän viimeisin asuinpaikka sijaitsee.

Kolmas ennakkoratkaisusta E.E. esiin nouseva kysymys, jota artikkelissa tarkastelen, on lakiviittaus (*professio legis, optio iuris*) ja erityisesti sen olemassaolo tilanteissa, joissa lakiviittausta ei ole nimenomaisesti sisällytetty kuolemanvaraismääräykseen. Lakiviittauksen olemassaololla on merkitystä yhtäältä sovellettavan lain ja toisaalta kansainvälisen toimivalan paikantumisen näkökulmasta. Koska asetuksessa pyritään yhdistämään forum ja sovellettava perintöstatuutti, on perintöasetuksessa omaksuttu tietyt mekanismit, jotka voidaan ottaa käyttöön silloin, kun perittävä on valinnut perimyksensä sovellettavaksi laiksi sen

⁸ Asuinpaikka-liittymä on saanut osakseen kritiikkiä, ja sitä on kuvattu liian ohueksi ja sisällöltään liian monimerkitykselliseksi liittymäksi, jotta sen soveltaminen tosiasiaa voisi tuoda kansainvälisiin perintöasioihin ennustettavuutta. Asuinpaikkakäsitteen valinta perintöasetuksen keskeiseksi liittymäksi oli aikoinaan yksi syy sille, miksi Englanti jättäytyi asetusta soveltavien maiden ulkopuolelle. Ks. kritiikistä esim. *Jonathan Harris: The Proposed EU Regulation on Succession and Wills: Prospects and Challenges*. Trust Law International 22/2008, s. 181–235 sekä *Paul Beaumont – Jayne Holliday: Some Aspects of Scots Private International Law of Succession Taking Account of the Impact of the EU Succession Regulation* s. 8–9 (artikkeli löytyy verkko-osoitteesta: www.abdn.ac.uk/law/documents/, käyty 3/2021). Toisaalta, ei kansalaisuusperiaatteenkaan soveltaminen olisi vailla haasteita. Kansalaisuus on yleensä selkeä liittymäperuste, mutta toisaalta perittävällä on voinut olla kaksoiskansalaisuus. Ihmiset myös entistä useammin asuvat muualla kuin kansalaisuusvaltiossaan, ja he ovat saattaneet integroitua asuinmaahansa, jolloin kansalaisuusperiaatteen käyttäminen johtaisi soveltamaan lakia, joka on perittävälle ja kenties hänen perillisilleenkin vieras. On myös huomattava, että perintöasetus ei ole kokonaan hylännyt kansalaisuusperiaatetta. Erityisesti on huomattava, että jos perittävä haluaa kansalaisuusvaltionsa lain sovellettavaksi, on hänellä mahdollisuus lakiviittauksen tekemiseen. Ks. lakiviittauksesta myöhemmin jakso 4.

⁹ Ks. esim. ennakkoratkaisupyynnö C-289/20, IB, jossa on kyse Bryssel II -asetuksen soveltamisesta ja siitä, voiko puolisoilla on kaksi asuinpaikkaa asetuksen soveltamisen merkityksessä.

¹⁰ Lähtökohtaisesti kysymystä asuinpaikan määräytymisestä tulee kautta linjan arvioida samojen lähtökohtien valossa EU:n kansainvälisessä yksityisoikeudessa. Ks. tästä myös *A. Fuchs: The new EU Succession Regulation in a nutshell*. *ERA Forum* 16/2015 s. 119–124, s. 120: ”Thus, the habitual residence under this Regulation has to be particularly stable; it might even be argued that it has to be more stable than under the Family Law Regulations like the Brussels IIa and the Rome III Regulations. If this were the case, the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union on the interpretation of the habitual residence under Brussels II which mainly concerns minors could not simply be transferred but would have to be interpreted for the purposes of the Succession Regulation. However, in order to keep a high level of legal certainty and to consequently allow citizens to avail themselves of the benefits offered by the internal market, it seems preferable to apply a uniform interpretation of ”habitual residence” to all Regulations in the area of judicial cooperation in civil matters.”

jäsenvaltion lain, jonka kansalainen hän oli (perintöasetuksen johdanto-osan 27 kappale). Lakiviittaus ei ole oikeuspaikkaa koskeva määräys, mutta lakiviittauksen tekemällä perittävä voi vaikuttaa siihen, missä hänen jäämistönsä lopulta tulee selvitettäväksi ja jaettavaksi.

2 Perintöasetuksen soveltamisala: mitä rajat ylittävä perimysasia tarkoittaa?

Perintöasetuksen ensimmäinen artikla määrittää sen aineellisen soveltamisalan. Asian on oltava luonnehdittavissa perimyksiksi, jotta asetus soveltuu. Asetuksen 3.1 artiklan a-kohdan mukaan perimyksellä tarkoitetaan jäämistöseuraantoa, joka kattaa kaikenlaisen omaisuuden, oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymisen kuolemantapauksen johdosta, olipa kyseessä kuolemanvaraismääräykseen perustuva tahdonvaltainen siirtyminen tai lakimääräiseen perimyksen perustuva siirtyminen.¹¹ Välillä erityisesti perimyksen sekä aviovarallisuus- ja edunvalvontaoikeuden rajapinnoilla voi syntyä luonnehtimista koskevia haasteita. Raja on kuitenkin piirrettävä, koska jos kysymys ei ole perimyksestä, ei perintöasetusta voi soveltaa kansainvälisen toimivallan tai sovellettavan lain määrittämiseksi.¹²

Kansainvälinen yksityisoikeus edellyttää nimensä mukaisesti asialta kansainvälisyyttä. Siihen kysymykseen vastaamiseksi, miten asian kansainvälisyys luonnehditaan, ei ole kuitenkaan annettavissa yleistä ja yksiselitteistä vastausta ja siksi tyypittely tulee tehdä tilanne- ja tapauskohtaisesti. Merkitykselliseksi tulee nähdäkseni se, mikä kansainvälisen yksityisoikeuden säädös tulee asiassa sovellettavaksi ja millä liittymillä kyseisen säädöksen valossa on oikeudellista merkitystä.

Myös perintöasetuksen soveltamisen edellytyksenä on, että perimyksellä on kansainvälinen, valtioiden rajat ylittävä luonne. Tämän toteaminen ei ole aina perintöasetuksen soveltamisen näkökulmasta yksiselitteistä.¹³ Ennakkoratkaisupyynnön E.E. ensimmäinen kohta onkin muotoiltu seuraavasti:

”Onko nyt tarkasteltavan kaltaista tilannetta, jossa Liettuan kansalainen, jonka asuinpaikka kuolinhetkellä oli mahdollisesti toisessa jäsenvaltiossa, mutta joka ei missään tapauksessa ollut koskaan katkaissut yhteyksiään kotimaahansa ja joka muun muassa oli laatinut ennen kuolemaansa testamentin Liettuaassa ja jättänyt koko omaisuutensa perilliselleen, joka on

¹¹ Asetusta ei sen 1 artiklan nojalla sovelleta veroasioihin.

¹² Luonnehtimista koskevista ongelmista ks. esim. EUT:n ennakkoratkaisu Mahnkopf, asia C-558/16 (aviovarallisuussuhteiden ja perimyksen välinen rajanveto) sekä Kubicka, asia C-218/16 (esineoikeuksien ja perimyksen välinen rajanveto). Luonnehtimista koskevista muista mahdollisista esimerkkitalanteista ks. *Andrea Bonomi: The Interaction among the Future EU Instruments on Matrimonial Property, Registered Partnerships and Successions. Yearbook of Private International Law 13/2011, s. 217–231, s. 219–220*. Ks. myös EUT:n ennakkoratkaisu Matoušková, asia C-404/14, jossa oli kyse siitä, oliko alaikäisten lasten edunvalvojan näiden lasten puolesta tekemän perinnönjakosopimuksen hyväksyminen toimi, joka liittyi Bryssel II -asetuksen 1 artiklassa tarkoitettuun vanhempainvastuun käyttämiseen vai oliko se luonnehdittavissa perintöön liittyväksi toimeksi, joka on suljettu Bryssel II -asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. EUT päätyi siihen, että kyse oli Bryssel II -asetuksen soveltamisalaan kuuluvasta asiasta. Ks. ennakkoratkaisusta tarkemmin *C. A. Monzonis: Succession s. 99–100. Teoksessa I. Viarengo – F. C. Villata (toim.): Planning the Future of Cross Border Families: a Path Through Coordination. Hart Publishing 2020, s. 93–102*.

¹³ Asetuksessa itsessään ei ole määritelmää sille, milloin perintöasialla on valtioiden rajat ylittävä luonne. Artikloissa ei myöskään käytetä luonnehdintaa ”perintöasia, jolla on rajat ylittäviä vaikutuksia”. Ks. johdanto-osan 1,7 ja 67 kappaleet, joissa luonnehdintaa on käytetty sekä myös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 81 artikla (EUVL C 202, 7.6.2016). Ks. myös *Manuel Campos Sánchez-Bordono: julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 33 kohta*.

Liettuan kansalainen, ja jossa perimyksen alkamisajankohtana todettiin, että koko jäämistö koostui yksinomaan Liettuassa sijaitsevasta kiinteästä omaisuudesta, ja tämän toisen jäsenvaltion kansalainen, joka on perittävän leski, ilmaisi selkeästi aikomuksensa luopua kaikista vaateista perittävän jäämistöön, ei osallistunut Liettuassa vireille pantuun tuomioistuimenettelyyn ja hyväksyi liettualaisten tuomioistuinten toimivallan ja Liettuan lainsäädännön soveltamisen, pidettävä asetuksessa N:o 650/2012 tarkoitettuna perintöasiana, jolla on rajat ylittäviä vaikutuksia ja johon kyseistä asetusta on sovellettava?”

Kysymys siitä, oliko asian E.E. kohteena ollut asia, jolla oli valtion rajat ylittäviä vaikutuksia, saattaa ensi silmäyksellä tuntua jopa keinotekoiselta ja vastaus ilmiselvältä; perittävähän oli asunut puolisonsa kanssa Saksassa ja lisäksi hänellä oli omaisuutta Liettuassa, jossa hän oli tehnyt jäämistöstään notariaattitestamentin. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kuitenkin painotti, että vaikka perittävä olikin asunut Saksassa, ei hän ollut koskaan katkaissut yhteyksiään kansalaisuusvaltioonsa Liettuaan. EUT toteaa tältä osin, että perintöasialla on rajat ylittäviä vaikutuksia, kun jäämistöomaisuus muodostuu useammassa jäsenvaltiossa sijaitsevasta omaisuudesta ja erityisesti omaisuudesta, joka sijaitsee eri jäsenvaltiossa kuin perittävän viimeisen asuinpaikan valtiossa (43 perustelukohta).¹⁴ Tällä perusteella E.E:n äidin perimys kuului perintöasetuksen soveltamisalaan, mikäli äidin (perittävän) asuinpaikka oli Saksassa, koska jäämistöomaisuus sijaitsi Liettuassa. Siirryn asuinpaikan määrittämiseen seuraavassa luvussa.

Ennakkoratkaisussa ei anneta vastausta siihen kysymykseen, olisiko kyse perintöasetuksen soveltamisalaan kuuluvasta asiasta, jos perittävän asuinpaikka ja hänen jäämistöomaisuutensa olisivat samassa valtiossa, mutta asiassa olisi muita rajat ylittäviä liittymiä.¹⁵ Paras tulkinnallinen lähtökohta tässä ja muissakin tapauksissa lienee se, että mikäli asiassa on edes mahdollisesti sovellettavien säännösten näkökulmasta merkityksellinen kansainvälinen liittyminen, jätetään ovi kansainväliseen yksityisoikeuteen sulkematta. Ovi kannattaa panna kiinni vasta sitten, kun on varmistunut, ettei asiassa ole – perintöasetuksen valossa – sellaisia kansainvälisiä, vieraaseen valtioon kytkeytyviä liityntöjä, joilla on vaikutusta tuomioistuinten kansainvälisen toimivallan tai sovellettavan lain määräytymiseen.¹⁶

3 Asuinpaikan määrittäminen

Kansainvälisen yksityisoikeuden asuinpaikka on käsite, joka voidaan tulkita eri valtioissa eri tavoin. Suomessa lähdetään siitä, että käsite tulee erottaa esimerkiksi väestökirjanpidon yhteydessä käytetyistä asuin- ja kotipaikkakäsitteistä. Toisin sanoen, vaikka henkilöllä olisi kotikuntalainen (201/1994) mukainen kotikunta Suomessa, ei se automaattisesti tarkoita, että

¹⁴ Ks. vastaavasti Oberle, asia C-20/17, 32 kohta: ”Moreover, as is apparent from recitals 7 and 67 thereof, that regulation is to apply to successions with cross-border implications. This is the situation in the present case, given that the estate includes assets located in several Member States.”

¹⁵ Ks. myös julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 65 kohta.

¹⁶ Kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 64 kohdassa muistuttaa, asetuksen soveltaminen ei ole dispoitiivista: ”Tästä seuraa, että tiettyjen, muun muassa perittävän puolison (joka on ilmoittanut luopuvansa perinnöstä ja suostuvansa siihen, että perintöasia käsitellään Liettuassa) antamien ilmoitusten tai noudattamien menettelyjen oikeudellinen merkitys on määriteltävä asetuksen perusteella, jos sitä sovelletaan, ja jollei sovelleta, jonkin muun sääntelyjärjestelmän perustella.”

hänellä olisi kansainvälisyksityisoikeudellinen asuinpaikka täällä. Siten esimerkiksi muuttoilmoitus tai henkilön oma ilmoitus/ilmaisu ei yksinään ratkaise kansainvälisen yksityisoikeuden asuinpaikkaa vaan arvioinnissa keskitytään siihen, mihin maahan henkilöllä oli olosuhteiden valossa läheinen ja vakaa yhteys. Kokonaisarviolla pyritään paikantamaan henkilön elämän keskeisimmät liittynät ja tässä huomioidaan ulkonaisesti havaittavat seikat – erityisesti henkilön työ- ja perhesuhteet ja muut sosiaaliset verkostot. Koska kyse on tosiseikastosta ja henkilön keskeisestä elinympäristöstä, voi henkilöllä olla kansainvälisen yksityisoikeuden asuinpaikka, vaikka hän olisi maassa luvottomasti. Oleellista on siten sen määrittäminen, onko henkilöllä riittävät tosiasialliset siteet maahan, jossa hän asuu.

Kansainvälisen yksityisoikeuden asuinpaikan vaihtuminen ei edellytä, että uudessa valtiossa olisi asuttu joku tietty määräaika. Se, miten nopeasti asuinpaikka voi vaihtua, on jokaisessa asiassa kiinni siinä ilmenneistä olosuhteista. Jos henkilö esimerkiksi myy omaisuutensa ja muutoinkin katkaisee siteet Suomeen ulkomaille muuttamisen tarkoituksessa, voidaan asuinpaikan katsoa muuttuvan hyvin nopeastikin. Aina tällaista selkeää rajapintaa ei muuton taustalta löydy ja aikaa voidaan vakiintuneesti jakaa kahden eri valtion välillä muuton jälkeen. Tällöin elämänintressien keskeistä paikantamista joudutaan arvioimaan siinä ilmenneiden tosiseikkojen valossa. Perintöoikeudellisesti oman hankalan erityisryhmän muodostavat Suomesta Espanjaan tai muihin lämpimämpiin maihin muuttavat eläkeläiset. Heidän integroitumisensa uuteen asuinmaahan voi olla hyvin pintapuolista. Heillä on myös useissa tapauksissa kiinteitä liittymiä Suomeen.¹⁷

Perintöasetuksessa asuinpaikkaa ei ole määritelty. Selvää sinänsä on, että koska kyse on EU:n kansainvälisen yksityisoikeuden käsitteestä, tulee sille antaa autonominen sisältö. Sillä ei viitata kansallisissa oikeusjärjestyksissä käytettyihin vastaaviin käsitteisiin, koska tällä tavoin vaarannettaisiin asetuksen yhtenäinen soveltaminen ja annettaisiin tilaa eri maiden viranomaisten mahdollisesti toisistaan eroaville näkemyksille.¹⁸ Ennakkoratkaisussa E.E. asuinpaikan määrittämisessä nojaututaan nimenomaisesti asetuksen johdanto-osassa esitettyyn antaen sen 23–24 kappaleille normatiivista vaikutusta. EUT:n perusteluissa osoitetaan myös kappaleiden keskinäinen soveltamisjärjestys. Ratkaisun mukaan "...asetuksen 23 perustelukappaleen mukaan perintöasiaa käsittelevän viranomaisen on määritettävä perittävän asuinpaikka ja tätä varten kyseisen viranomaisen on otettava huomioon sekä se, että yleinen liittymäperuste muodostuu perittävän asuinpaikasta kuolinhetkellä, että perittävän elinolosuhteet hänen kuolemaansa edeltävinä vuosina ja hänen kuolinhetkellään ottaen huomioon kaikki asiaankuuluvat tosiseikat, erityisesti perittävän oleskelun kesto ja säännöllisyys asianomaisessa valtiossa sekä oleskelun olosuhteet ja syyt. Näin määritetyn asuinpaikan olisi oltava osoituksena perittävän läheisestä ja vakaasta siteestä asianomai-

¹⁷ Suomessa ei ole kansainvälisen yksityisoikeuden asuinpaikan lakisääteistä määritelmää, mutta lakehdotusten perusteluissa ja oikeuskirjallisuudessa asuinpaikan käsitettä on tarkasteltu. Ks. esim. HE 60/1993 ja *Markku Helin*: Suomen kansainvälinen perhe- ja jäämistöoikeus 2020 s. 61–63, myös s. 772. Perittävän asuinpaikan määrittämisestä ks. myös HelHO 2019:2.

¹⁸ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 46 kohta. Myös *Jan-Ger Knot*: Die Europäische Erbrechtsverordnung: eine allgemeine Übersicht. Internet 2014, s. 1–22, s. 9–11 (artikkeli löytyy verkko-osoitteesta <https://research.rug.nl/>, käyty 3/2021).

seen valtioon” (ratkaisun 38 perustelu kohta). Asuinpaikan määrittelemisessä huomioidaan siten sekä subjektiiviset syyt (miksi perittävä asui ao. valtiossa) sekä objektiiviset tekijät.¹⁹

Koska on mahdollista, että tapauksen monimutkaisuuden vuoksi asuinpaikkaa ei saada johdanto-osan 23 kappaleen nojalla määritettyä, pitää EUT mahdollisena, että tuomioistuimien huomio johdanto-osan 24 kappaleen valossa kokonaisarvioinnissaan muutakin asiassa ilmenevää dataa, kuten kansalaisuuden ja omaisuuden sijainnin. EUT viittaa 24 kappaleen viimeiseen virkkeeseen, jossa todetaan, että jos perittävä oli jonkin valtion kansalainen tai jos koko hänen pääasiallinen omaisuutensa oli jossakin kyseisistä valtioista, hänen kansalaisuutensa taikka kyseisen omaisuuden sijaintipaikka voisi olla erityinen tekijä kaikkien tosiasiallisten olosuhteiden kokonaisarvioinnissa, jos perittävä oli siirtynyt ammatillisista tai taloudellisista syistä asumaan ulkomaille työntekeä varten, joskus pitkäksi aikaa, mutta oli säilyttänyt läheisen ja vakaan siteen alkuperävaltioon (ratkaisun 39 perustelu kohta).²⁰

Ennakkoratkaisupyynnön viides kysymys oli se, onko perintöasetuksen 4 artiklaa tai muita sen säännöksiä tulkittava siten, että perittävän asuinpaikka voi sijaita ainoastaan yhdessä jäsenvaltiossa. Tältä osin EUT toteaa, että tuomioistuimien toimivalta ratkaista perintöasia kokonaisuudessaan ja perintöasiaan sovellettavaksi tarkoitettu laki määritetään perittävän asuinpaikan perusteella. Jos perittävällä voisi katsoa olevan yhtä useamman asuinpaikan, johtaisi se perintöasian pirstoutumiseen, joka tulkinta olisi ristiriidassa perintöasetuksen tavoitteiden kanssa.²¹ Näin ollen perintöasiaa käsittelevän viranomaisen on vahvistettava perittävän asuinpaikaksi yksi ainoa jäsenvaltio kaikkia asiaan liittyviä olosuhteita kokonaisuutena arvioimalla (ks. ratkaisun 40–41 perustelukohdat).

Kaiken kaikkiaan, asuinpaikkaliittymän käyttö ei ole ongelmatonta. Asuinpaikan määrittymiseen voi liittyä satunnaisuutta, erityisesti koska perintöasetuksessa ei ole asumista koskevia vähimmäisaikavaatimuksia. Asetuksessa lainvalinnan osalta on kuitenkin valittu mekanismi, jolla perintöstatuutin määrittymistä koskevaan pääsääntöön on mahdollista tehdä poikkeus ja soveltaa asuinpaikan lain sijasta sen valtion lakia, johon perittävällä oli läheisin liityntä kaikki tosiseikat ja olosuhteet huomioiden (asetuksen 21.2 artikla, ns. varaventiililauseke tai korjauslauseke). Tämä tarkoittanee, että asuinpaikkavaltio ei ole välttämättä valtio, johon perittävällä on kokonaisarvioinnin nojalla läheisimmät yhteydet, vaikkakin asuinpaikan tulee osoittaa ”läheistä ja vakaata liittymää ao. valtioon”. EUT ei ole vielä antanut ennakkoratkaisuja siitä, miten asuinpaikan määrittäminen erityisesti johdanto-osan 24 kohdan valossa eroaa valtiosta, jonka lakia voi soveltaa asetuksen varaventiililausekkeen nojalla; miten asetusta tulee soveltaa esimerkiksi tilanteessa, jossa perittävä on muuttanut

¹⁹ Ks. tästä myös julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 54 kohta: ”Näin ollen se, miten pitkään he oleskelevat tietyssä jäsenvaltiossa, ei yksinään voi olla määräävä peruste: tapauskohtaisessa arvioinnissa on varmistettava, että muut seikat, kuten henkilön perhesiteet ja sosiaaliset siteet tai hänen läheisyytensä kyseiseen paikkaan, tukevat lopputulosta, johon ajallinen peruste viittaa.” Myös ratkaisuehdotuksen alaviite 14, jossa todetaan, että verotuksellisesta kotipaikasta ei voida tehdä mitään välittömiä johtopäätöksiä, on arvioitava kokonaisuutena yhdessä muiden merkityksellisten tietojen kanssa.

²⁰ *Helin* 2020 s. 794 on johdanto-osan 24 kappaleeseen viitaten kirjoittanut, että kansalaisuuden tai omaisuuden sijaintipaikan huomioimisella kokonaisarvioinnissa etäännyttään jo melko kauaksi siitä mitä asuinpaikalla tavallisesti ymmärretään. Tässä suhteessa onkin tärkeä huomioida, että ennakkoratkaisun valossa nämä ovat tekijöitä, jotka huomioidaan vasta, jos asuinpaikan määrittäminen johdanto-osan 23 kappaleen nojalla ei onnistu.

²¹ Ks. myös Kubicka, asia C-218/16, 57 kohta ja Oberle, asia C-20/17, 53–55 kohdat.

uuteen asuinvaltioon ja asuu siellä pysyvästi, mutta kuolee verraten nopeasti muuttonsa jälkeen, eikä hänelle ole ehtinyt syntyä sosiaalisia suhteita uudessa asuinvaltiossa. Perittävällä voi olla merkittävä määrä varallisuutta sekä sukulaisia ja ystäviä vanhassa asuinvaltiossa. Onko tällöin kyse tilanteesta, jossa asuinpaikka ei ole vaihtunut vai tilanteesta, jossa asuinpaikka on sinänsä vaihtunut, mutta varaventiililauseke on sovellettavissa. Tässä yhteydessä on korostettava, että varaventiililauseketta tulee soveltaa varovasti (ja perintöasetuksen tavoitteet huomioiden, ks. asetuksen tavoitteista edeltä jakso 1), eikä sitä tule käyttää keinona päästä asuinpaikan määrittämisestä eroon (ks. johdanto-osan 25 kappale ja julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 59 kohta).

4 Lakiviittaus sekä sen kytkeytyminen oikeuspaikkaan

Aina vain useampien henkilöiden elämä on aidosti kansainvälistä, ja tietyn yhden valtion määrittäminen henkilön asuinpaikaksi voi olla umpimähkäistä ja valintaan voi liittyä sattunaisuutta. Epävarmuus perintöön sovellettavaksi tulevasta laista haittaa perittävää, joka haluaa tehdä jäämistösuunnittelua. Kansainvälisissä tapauksissa yksi tapa jäämistösuunnittelun toteuttamiseen ja tilanteen haltuun ottamiseen on lakiviittauksen tekeminen. Perittävän lakiviittaus on määräys siitä, mitä lakia perimykseen on sovellettava. Perintöstatuutti lukittuu valinnan mukaisesti, eikä vaihdu perittävän asuinpaikan muuttuessa.²²

Perintöasetus rajaa perittävän valinnanvapautta, eikä hän voi valita muuta lakia kuin sen, minkä kansalainen hän on valinnan tehdessään tai kuollessaan (22 artikla).²³ Lisäksi asetuksessa täsmennetään, että mainittu valinta on tehtävä nimenomaisesti kuolemanvaraismääräyksessä annettavalla ilmoituksella tai sen on käytävä ilmi kyseisen määräyksen ehdoista ja sanamuodosta (22 artikla 2 kohta).²⁴ Lakiviittaus voikin olla myös implisiittinen. Perittävä on voinut esimerkiksi viitata sen valtion lain erityisiin säännöksiin, jonka kansalainen hän on, tai hän on voinut muulla tavoin mainita kuolemanvaraismääräyksessään kyseisen lain (johdanto-osan 39 kappale). Lähtökohtana kirjallisuudessa on pidetty sitä, että perittävän tarkoituksen tulisi käydä kuolemanvaraismääräyksestä jollain tapaa selvästi ilmi, jotta kyse voi olla implisiittisestä lakiviittauksesta. On painotettu, että kyseessä tulee olla tilanne, jossa voidaan varmistaa lainvalinnan tapahtuneen omasta tahdosta ja siten, että valinnan tarkoitus on ymmärretty. Asian ratkaiseminen ja perittävän tahdon kunnioittaminen vaa-

²² Ks. lakiviittauksesta ja jäämistösuunnittelusta EUT:n ennakkoratkaisu Kubicka, asia C-218/16 ja Mikkola 2019 s. 21–23.

²³ Rajoittamalla vaihtoehdot kansalaisuusvaltion lakiin, haluttiin taata, että kyse on oikeusjärjestelmästä, johon perittävällä on aito ja todellinen liityntä – erityisesti huomioiden lakiosaperillisten oikeudet odotukset. Ks. tästä *B. Hess – C. Mariottini – C. Camara*: Regulation (EC) 650/2012 of July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. European Parliament 2012, s. 15 sekä *Giesela Rühl* The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: a Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy. *Journal of Private International Law* 10/2014, s. 335–358, s. 352.

²⁴ Lainvalintamahdollisuus on annettu asetuksessa vain perittäväälle. Valinnan pätevyuden näkökulmasta sillä, onko perittävällä EU-valtion tai jonkun kolmannen valtion kansalaisuus, ei ole merkitystä. Perittävä voikin asetuksen nojalla tehdä lakiviittauksen kansalaisuusvaltionsa lakiin, vaikka hän olisi jonkun kolmannen valtion kansalainen. Ks. *Knot* 2014 s. 13. Myös julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 92–93 kohdat.

tii huolellisuutta; erityisesti, koska perittävä ei ole itse kiistämässä tai vahvistamassa lakiviittauksen olemassaoloa.²⁵

Kuolemanvaraismääräys ja siihen sisältyvä lakiviittaus on voitu tehdä ennen asetuksen soveltamisen alkamista. Kun valinta on näissä tilanteissa tapahtunut tuolloin kansallisesti sovellettavien säännösten nojalla, perittävä on kenties valinnut vaihtoehdon, joka ei perintöasetuksen nojalla ole mahdollinen. Esimerkiksi perintökaaren (40/1965) kansainvälisissä säännöksissä tahdonautonomian ala on ollut laajempi kuin asetuksessa (PK 26:6). Asetuksessa kansalliset erot on huomioitu. Sen 83.2 artiklan mukaan lakiviittaus, joka on tehty ennen 17.8.2015, on pätevä, jos se täyttää asetuksen III luvussa säädetyt edellytykset tai jos se on pätevä siinä valtiossa valinnan tekemisen ajankohtana voimassa olleiden kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen mukaisesti, jossa perittävällä oli asuinpaikka, tai missä tahansa valtioista, joiden kansalainen hän oli. Tämä tarkoittaa, että jos perittävä ennen perintöasetuksen soveltamisen alkamista on tehnyt lakiviittauksen PK 26:6:n mukaisesti Suomessa asuessaan tai jos hänellä oli Suomen kansalaisuus, on valinta pätevä – ei ainoastaan Suomessa vaan muissakin perintöasetusta soveltavissa valtioissa.

Asetuksen 83.4 artiklassa puolestaan säädetään, että jos kuolemanvaraismääräys on tehty ennen 17.8.2015 *sen lain mukaisesti, jonka perittävä olisi voinut valita tämän asetuksen mukaisesti, katsotaan, että kyseinen laki on valittu* perimyksen sovellettavaksi laiksi. Se, miksi tällainen kohta on asetukseen kirjattu, on ymmärrettävä sitä taustaa vasten, että asetuksessa omaksuttu asuinpaikka-periaate muutti voimakkaasti monessa eurooppalaisessa valtiossa voimassa olleita lakimääräisiä lainvalintasääntöjä.²⁶

Toimivallasta voi asetuksen nojalla sopia, jos perittävä on tehnyt lakiviittauksen kansalaisuusvaltionsa lakiin (perintöasetuksen 5 artikla). Näissä tilanteissa asianosaisten mahdollisuutena on sopia, että kansalaisuusvaltion tuomioistuin on asiassa toimivaltainen. Oikeuspaikkasopimus on tehtävä asetuksen säätämässä muodossa (kirjallisesti, päivättävä, allekirjoitettava), jotta sillä on asetuksen mukaiset oikeusvaikutukset. Jos oikeuspaikkasopimusta ei ole tällä tavalla tehty, voi lakiviittaus silti johtaa asetuksen 6 ja 7 artiklojen nojalla siihen, että sovellettavan lain ja toimivallan yhteys palautuu.²⁷

Yksi ennakkoratkaisupyynnön E.E. kysymyksistä koski sitä, miten perittävän Liettuaassa ennen perintöasetuksen soveltamisen alkamista tekemä notariaattitestamentti vaikutti sovellettavaan lakiin ja miten toimivaltakysymystä oli arvioitava esitettyjen tosiseikkojen nojalla. Oli sinänsä selvää, että testamentissa ei ollut nimenomaista lakiviittausta. Oikeuspaikan määräytymisen osalta puolestaan tuli arvioitavaksi, mikä merkitys oli sillä, että perittävän leski oli selkeästi ilmaissut aikomuksensa luopua kaikista vaateista perittävän jäämistöön. Hän oli hyväksynyt liettualaisten tuomioistuinten toimivallan ja Liettuan lainsäädännön soveltamisen perintöstatuuttina.

²⁵ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 94–95 kohdat. On huomattava, että lakiviittaus koskee aina koko jäämistöä, joten sitä ei voi tehdä osittaisena (esim. vain tietyssä valtiossa sijaitsevaa omaisuutta koskevana). Renvoi on perintöasetuksen nojalla suljettu pois, joka tarkoittaa, että lakiviittaus ei kata viitattun valtion lainvalintasäännöksiä.

²⁶ P. Kindler: Vom Staatsangehörigkeits- zum Domizilprinzip. IPRax 2009, s. 44–50.

²⁷ Ks. julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 114–119 kohdat.

Asetuksessa ei tarkenneta, miten sen 83.4 artiklaa on tulkittava ja milloin testamentti on laadittu sillä tapaa kansalaisuusvaltion ”lain mukaisesti”, että perittävän voi katsoa valinneen sen perintöstatuutiksi. EUT kirjoittaa tästä seuraavasti (ratkaisun 92–94 perustelukohdat): ”Mainitun asetuksen 83 artiklan 2 kohta koskee tapauksia, joissa perittävä oli ennen 17.8.2015 valinnut perimyksensä sovellettavan lain. Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 102 kohdassa, tämän säännöksen tarkoituksena on kunnioittaa testamentintekijän tahtoa, ja jotta kyseinen valinta olisi pätevä, sen on täytettävä mainitussa säännöksessä vahvistetut edellytykset. Sitä vastoin kyseisen artiklan 4 kohta koskee tapauksia, joissa kuolemanvaraismääräys ei sisällä tällaista valintaa. Mainitussa 4 kohdassa säädetään tarkemmin sanoen, että jos kuolemanvaraismääräys on tehty ennen 17.8.2015 sen lain mukaisesti, jonka perittävä olisi voinut valita tämän asetuksen mukaisesti, katsotaan, että kyseinen laki on valittu perimyksen sovellettavaksi laiksi. Tätä säännöstä sovelletaan nyt käsiteltävässä asiassa, koska yhtäältä pääasiassa kyseessä oleva testamentti oli laadittu ennen 17.8.2015 ja toisaalta Liettuan laki voidaan asetuksen N:o 650/2012 22 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan valita, koska perittävä oli Liettuan kansalainen testamentin laatimishetkellä. Näin ollen tämän lain, jota soveltaen testamentti oli laadittu, katsotaan olevan valittu pääasiassa kyseessä olevaan perimyksen sovellettavaksi laiksi.”

On kiinnostavaa, että EUT toteaa testamentin laaditun Liettuan lain nojalla siitä yksinkertaisesta syystä, että se oli tehty Liettuassa. Perusteluiden valossa muita edellytyksiä asetuksen 83.4 artiklan soveltamiselle ei näytä asetetun, eikä EUT viittaa esimerkiksi testamentin sanamuodosta ilmi käyvään perittävän tarkoitukseen tai Liettuan oikeuteen tehtyyn viittaukseen. Tulkintaa voi luonnehtia jalomieliseksi – jopa liiankin, koska nyt ennakkoratkaisuun vedoten perintöstatuutin määrittämiseen voi riittää se, että voidaan todistaa, että testamentti on tehty tiettyssä oikeusjärjestelmässä sen lakien mukaisesti. Ja kun voidaan katsoa perittävän tehneen perintöstatuuttia koskevan valinnan, avaa se mahdollisuuden toimivallan siirtoa koskevien mekanismien käyttöön asetuksen 5–7 artiklojen mukaisesti.²⁸

5 Johtopäätökset

Lainsoveltajan näkökulmasta ennakkoratkaisussa E.E. on sekä hyviä että hämmentäviä puolia. Ratkaisu selkeyttää tiettyjä perintöasetuksen soveltamisen näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä perittävän asuinpaikan määrittämiseen liittyen. Toisaalta asetuksen 83.4 artiklan tulkinnasta saattaa seurata, että lakiviittaus johdetaan ennen 17.8.2015 laaditusta tes-

²⁸ Ks. ennakkoratkaisun 82–87 perustelukohdat. Ennakkoratkaisupyynnön E.E. kohteena olleessa tapauksessa ei ollut tehty nimenomaista oikeuspaikkasopimusta perillisen ja lesken välillä. Ennakkoratkaisussa jätettiin kansallisen tuomioistuimen asiaksi ratkaista, oliko lesken antamalla tahdonilmaisilla perintöasetuksen 7 artiklan c alakohdassa tarkoitettu toimivallan hyväksymistä koskeva vaikutus. Perusteluissa muistutetaan johdanto-osan 29 kohdasta, jonka mukaan asetusta ei saada tulkita siten, että se estää osapuolia sopimasta tuomioistuimen ulkopuolella perintöasian ratkaisemisesta valitsemassaan jäsenvaltiossa, jos se on tämän jäsenvaltion lainsäädännön mukaan mahdollista, vaikka perimyksen sovellettava laki ei olisikaan kyseisen jäsenvaltion laki. Julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa tästä kirjoitetaan, että ”it is appropriate to recall that the Regulation must not be read in such a way as to prevent parties from settling a succession out of court in a Member State which they have chosen, if that is possible under the law of that Member State” (122 kohta).

tamentista, vaikka perittävä ei ole tarkoittanut lakiviittausta tehdä. Jäämistösuunnittelussa tämä riski kannattaakin huomioida. Implisiittisten lakiviittausten osalta lähtökohdaksi voi yleisesti ottaen asettaa sen, että lakiviittauksen tulisi käydä kuolemanvaraismääräyksestä selkeästi ilmi esimerkiksi siten, että perittävä on viitannut sen valtion lain erityisiin säännöksiin, jonka kansalainen hän on. Tätä kautta merkityksellistä on, mitä nämä erityiset säännökset ovat ja miten ne mahdollisesti eroavat perittävän viimeisen asuinpaikan laista.

Kaiken kaikkiaan ennakkoratkaisu E.E. heijastelee osallistuville jäsenvaltioille yhteisiä ongelmia, joita asetuksen tulkinnasta ja soveltamisesta on syntynyt ja ennakkoratkaisupyyntöjen valossa edelleen syntyy. EUT:n ennakkoratkaisut luonnollisesti voivat auttaa perintöasetuksen tulkinnassa ja käsitteiden täsmentämisessä. Toisaalta on myönnettävä, että tietyiltä osin asetus jättää soveltajalleen liikkumavaraa, johon myös kansallisen oikeuskäytännön on sopeuduttava.